

УДК 340.12

Швед З. В.

*Доктор філософських наук, доцент кафедри релігієзнавства
філософського факультету Київського національного університету імені
Тараса Шевченка*

ВІДНОСИНИ МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА РЕЛІГІЄЮ В ЯПОНІЇ

У статті проаналізовано зв'язок релігійно-правовий та націоконсолідуючих ідей автентичних духовних традицій Японії. Відтворено основні етапи історії Японії у зв'язку з функціонуванням релігійних доктрин синто та буддизму. Доведено, що історично зумовлений релігійний релятивізм японців, сприяв повстанню синкретичних релігійних систем у яких містяться як національні так і запозичені, континентальні елементи.

Ключові слова: релігійно-правова система, синто, буддизм, державно-релігійні відносини.

Соціально-історичні трансформації, що супроводжують процес становлення сучасних політичних націй, значною мірою спираються на набутий досвід процесу націогенези. У тихоокеанському регіоні, а саме в Японії, окреслений зв'язок ідентифікується достатньо чітко, завдяки збереженим джерелам, соціального, релігійного та політичного характерів, які містяться у літописах, що створювалися на континенті та автентичних японських переказах, зафіксованих письмово. Ці історіографічні джерела є цінним здобутком для вивчення особливостей взаємозв'язку між релігійною та політичною історією Японії. За нашим переконанням, введення в науковий обіг достовірно ідентифікованої інформації щодо суті та ролі основоположних ідей, що становлять основний зміст національної культурної традиції, інкорпорованої у політичну історію країни, дозволить збагатити зміст сучасних етноконфесійних досліджень які є одним з основних завдань академічного релігієзнавства. З даної тематики, вітчизняне релігієзнавство має низку цінних здобутків, що висвітлюються у працях С. Свістунова та Г. Суріна «Орієнталізм як тип мислення та діяння», Л. Филипович «Етнічні релігії в їх сутності і різноманітті», наукових монографіях та статтях С. Капранова «Ісе моногатарі як пам'ятка японської релігійно-філософської культури доби

Хейан», «Японознавство в Україні: головні етапи розвитку до 1991 року», праця мовознавців, філософів і політологів І. Бондаренка, Б. Воблого, О. Микал, Ю. Осадчої, С. Паскова, С. Проня, Ф. Пуценка, В. Резаненка, М. Якименка та інших.

З огляду на це, метою роботи буде реконструкція етапів взаємодії релігійних та політичних чинників в Японії, а предметом, релігійно-правові ідеї японської духовної традиції.

Перший етап історії Японії (від найдавніших часів до перевороту Тайка 645 року) включає у себе безписемний період. При цьому, професор Конрад зазначає, що у цей же час з V по VII ст. відбуваються суттєві трансформації у суспільно-економічному устрої країни. Це виявляє себе у занепаді родового укладу, на місце якого приходять рабовласницька та феодална тенденції функціонування соціальних верств, які перебували у постійному конфлікті, що сприяло формування політико-правової системи нового типу. У цей період виникають первісні родоплемінні анімістичні культури, які з плином часу було об'єднано в національну релігійну доктрину синто.

Формування, поглиблення та трансформації релігійних уявлень та їх місце у процесі становлення нації в Японії можна співвіднести з ключовими етапами розвитку країни. Серед основних писемних джерел, що сприяють поясненню означеного питання, дослідники виокремлюють наступні: Історико-міфологічні хроніки Японії: Кодзікі (712 р.), Ніхонсьокі (Ніхонгі)—720 р., географічно-етнічний опис Фудокі (VIII ст.), хроніки Когосюй (808 р.), та поетична антологія Манійосю—758 р. Натомість «Закони» принца Сьотоку-тайса (604 р.), що включають тільки 17 статей відомі виключно завдяки більш пізнім пам'яткам писемності [12; 13].

Найдавніші писемні джерела присвячені історії Японії належать китайцям. Реконструкція цих джерел дозволяє сходознавцям стверджувати, що серед найдавніших, які містять інформацію про Японію, є наступні: історія Першої Ханьської династії / Цянь-Хань-шу (206 р. до н. е. — 8 р. н. е.), у якій є згадки про Японію I ст. до н. е. Тут ідеться про те, що «Важень (Японія) розпадається більше ніж на 100 держав (племен-куні), представники цих кланів приїжджають до Китаю та вимагають данину» [2]; Історія Другої Ханьської династії / Хоу-Хань-шу (25–220 р.) наводить відомості про Японію I–II ст. н. е. де згадується інформація про приїзд у 57 році послів з країни Ідо; Хроніка за 107 рік, в якій йдеться про прибуття послів з дарунком (160 рабів) до китайського імператора; Історія царства Вей / Вейджи (III ст.) містить детальний опис Японії,

соціально-політичний устрій країни Ямато на чолі якої стоїть цариця Хіміко; Історія Сунського царства / Сун-шу (V ст.), що має згадки про Японію також V ст., тут описані завоювання царства Ямато, яке підкорило понад двісті країн, що стало підставою для їх об'єднання в одну державу. Натомість, першою відомою корейською хронікою, укладеною в 1145 році, у якій містяться відомості про Японію X ст., є «Історія Трьох Царств» (Самкук-сакой).

Одним із перших центрів розповсюдження китайсько-корейської культури (у тому числі проникнення релігійно-філософських поглядів) був острів Кюсю, і це було пов'язано з значними міграціями з континенту до Японії осіб які шукали захисту від міжусобних війн та вторгнень кочовиків, що постійно відбувалися у Китаї та Корей (починаючи з III ст. н. е.). Так почали з'являтися «культурні кадри» інтелектуальної еліти, зокрема, освічені вчителі, лікарі, монахи-буддисти та інші. Ці поселенці приносили зі собою ідеологію централізованої влади. Хоча в Японії внутрішньо родові конфлікти мали, за більшою мірою, економічне підґрунтя, все ж варто зважити і на релігійний фактор, який також позначав ідеологію протистояння. Як відомо буддизм почав поширюватися в Японії вже у III ст. н. е. з території Корей. Тому конфлікт, який виник між двома домами японських правителів у другій половині IV ст. носив релігійний характер між прихильниками (дім Сога) і противниками буддизму (дім Мононобе) у якому останній зазнав поразки.

Офіційною датою появи буддизму в Японії вважається 552 рік, коли, як зазначає Микола Конрад, «царю Кіммей було надіслано від імені князя Пякче у дарунок буддійське зображення і сутри з проханням прийняти нову віру» [2]. Водночас, є свідчення, що буддизм в Японії з'явився набагато раніше. Наприклад, згадується, що на початку V ст., після поселення в Японії китайця на ім'я Сіба Датто, було побудовано перший буддійський храм у провінції Ямато, але новий культ не набув поширення через глибоку вкоріненість місцевих анімістичних вірувань. У переказі Ніхонгі («Ніхон сьомі» або Анналі Японії) оповідається про те, як поширювався буддизм.

Як відомо з текстів «Анналів», питання поширення буддизму в Японії вперше обговорювалося саме у 552 р. н. е., при цьому збірник з історії Японії почав укладатися лише в 720 р. н. е. В Анналах Японії зазначається, що «після отримання дарунків від правителя Пякче, цар Кіммей скликав нараду, та запитав «усі країни на заході вшановують цю віру, невже одна країна Тойо-Акі-цу-Ямато буде йти проти неї?». У відповідь на це Мононобе Окосі, який носив тоді звання «о-мурадзі», нібито від-

повів: «Царі нашої країни до цих пір вшановували 180 богів неба і землі і весною, літом, осінню та взимку приносили їх молитви. Якщо відтепер змінити це і почати вшановувати чужих богів, це може накликати на нас гнів богів нашої країни. До думки Мононобе Окосі приєднався і голова іншого сильного дому — Накатомі Камако. На противагу їм вождь Сога Інаме, який був у той час «о-омі» схилився до прийняття нової релігії» [Цит. за: 2]. Далі перебіг подій відбувався наступним чином: цар Кіммей вирішив прийняти нову релігію, звелів розповсюджувати буддизм та збудувати буддійський храм, у якому мали зберігатися священні речі. Після цього у країні, як говорить переказ, почали поширюватися хвороби і противники буддизму пов'язали це з появою нової релігії. Це призвело до того, що буддійські реліквії було утоплено, а храми спалено. Принагідно зазначимо, що оповідання, яке міститься у Ніхонгі не зовсім відповідає дійсності, адже широкий фактологічний матеріал засвідчує швидке поширення, а не занепад буддизму на японських островах і цей процес практично не зустрічав активного протиборства.

За часів правління Кіммея в країну прибуває дев'ять буддійських монахів, з'являються проповідники, архітектори та скульптори, які відповідно до своїх вмінь поширюють релігійне вчення, проповідують, будують святилища та створюють священні зображення. У цей же час, починають засновуватися храми та навчальні заклади, що були покликані сприяти поширенню континентальних впливів, зокрема конфуціанства та буддизму. Так Тедай—«храмовий дім» в Японії, центр буддійської вченості, було заснована після 805 року, а його фундатор Сайтьо (767–822 рр.)—один з перших буддійських мислителів Японії, побував у Китаї в 804–805 рр. У цей час посвячення монахів школи Тедай засновувалося на заповідях бодхісатви, а головним джерелом школи була «Лотосова сутра». При цьому, вже на межі XII–XIII ст. (завершення епохи Фудзіварі), духовна ситуація Японії сприймалася сучасниками не просто як криза, а як завершення відомої історії або «кінець буддійського Закону-Дхарми». Це було пов'язано з ідеєю оновлення духовної доктрини, яка постала як вкрай гостра проблема. Виникнення синкретичних релігійних доктрин сприяло поширенню та проникненню ідейних запозичень буддизму у синтоїстську релігійну систему. Починаючи вже з кінця XI ст. божества камі ставали охоронцям буддійських храмів або уособлювали японське втілення буддійських божеств (рьобу-синто). З іншого боку, поширення буддизму серед правлячої еліти сприяло укоріненню даного типу релігійних уявлень і серед пересічного населення та формування феномену «двовір'я». Як зазначає С. Пасков,

починаючи з VIII ст. значного поширення набула ідея буддійської школи Хоссосю, у відповідності до якої в основу суцього поклався єдиний, все проникаючий дух, а метою релігійної практики ставало самопізнання, що розумілося як ідентичне пізнанню світу [7, с. 108–118]. Цей та подібні процеси призвели до поширення практики посвячення у монахи, що сприяло постанню нової соціальної групи та форми господарювання, яка утворювалася навколо монастирів. Дана обставина спричинила посилення ролі монахів та монарших громад на соціальну сферу та певною мірою позбавило правлячі еліти можливості тотального контролю над ідеологічною сферою.

Періодизуючи історію Японії, вчені також виокремлюють так званий період «воюючих провінцій», який тривав (за різними датуванням) з 1336 (або 1390, або 1467 року) до 1573 року. У цей час централізована влада сьогунів поступилася місцевій військово-феодалній владі деймьо (князівств), які володіли повнотою судових та адміністративно-розпорядчих функцій. Інституційне закріплення влади передбачало формування відповідного законодавчого підґрунтя для впорядкування судових та адміністративних систем [9]. Дослідники теорії держави та права (Святослав Полхов, Харосі Сугіяма, Масару Хіраяма [3; 11]) зазначають, що процес законотворення, який спостерігався у період воюючих провінцій (а це десять зводів законів), засвідчив зміни у сфері соціально-політичної організації Японії, її політико-юридичній традиції, які відбулися до XVI ст.

При цьому, вивчення правових документів даного періоду вказує на історичну спадковість розвитку правової системи Японії, яка проявилася у цей час у включенні законодавчого кодексу військових урядів «Госедай сікімоку» в локальні, місцеві «списки законів» [3]. У цьому зв'язку важливим видається зауваження С. Полхова про те, що вже у XVI ст. селянські громади мали «значні права та автономії по відношенню до землевласників. Вони перетворилися у найважливішу форму самоорганізації селян: захищали життя, майно та інші права своїх членів, затверджували угоди купівлі-продажу землі. Громада часто мала у своєму розпорядженні власні військові сили» [3, с. 123], які використовувалися у збройних конфліктах з сусідами на предмет визначення власника землі або перерозподіл водних ресурсів. Водночас, релігійна сфера також підлягала правовому регулюванню і досить часто світські правителі на рівні правового забезпечення застерігали проти конфліктів на релігійному ґрунті, а локальні громади набули право облаштовувати святилища місцевих божеств-покровителів.

Так у «Законах провінції Kai» в статті 22 ми можемо прочитати, що «суперечки про віровчення між послідовниками шкіл Нітірена та Чистої землі (буддійські релігійні школи XII–XIII ст. — 3. Ш.) у князівстві забороняються. Якщо хтось їх розпочне, то наставники цих шкіл і їх послідовники повинні бути покарані» [3, с. 128]. У цьому ж документі окреме місце посідає питання статусу автохтонних релігійних громад та прихильників синтоїзму. Стаття 52 приписує наступне: «забороняється синтоїстським жерцям, ямабусі та іншим шукати заступництва якого-небудь пана. Тим хто порушує цю заборону не буде дозволено ходити по князівству» [3, с. 131]. У даному положенні виокремлюється представники специфічної релігійної течії Ямабусі, яка являє собою синтоїстське вчення, що об'єднує традиційні релігійні погляди та ритуали синтоїзму та запозичені традиції даосизму і буддизму [1]. Як відомо, протягом усієї історії Японії, дискусії щодо доцільності залучення та інкорпорації континентальних запозичень до духовної сфери постійно актуалізувалася, особливо в часи соціальних змін або політичних конфліктів. Потужний вплив китайської культури (починаючи від писемності і закінчуючи політичними ідеалами) часто сприймалася як інвазія (вторгнення) з боку ворожої сторони.

У XIII–XV ст. буддизм Тедай розвинувся в доктрину санно-синто, буддизм Сінгон — став рьобу-синто, буддизм Тітірен — сформував доктрину хокке-синто. Альтернативою тенденції інкорпорації ідей синто у доктринальні положення буддизму стали намагання прихильників традиційної релігії повернути статус першості місцевим божествам. Цей рух йшов одночасно з поширенням буддизму в XIII–XV ст. але максимальної сили він набрав за часів Йосіда Канетомо, який очолив рух за відродження синто (юіцу або Йосіда синто), діяльність священнослужителів храму Ісе (Ватарай синто або Ісе синто), які передували проповідництву Матоорі Норінага (1730–1801рр.) і Хірата Ацутане (1776–1843 рр.), зі школи «Кокугаку». Така діяльність сприяла очищенню та відродженню синто та започаткувало процеси, що було реалізовано вже після 1868 року [8].

Найбільш повним виявом утвердження синто як державно-національної релігії Японії прийнято вважати період з 1868 року по 1945 рік, відомий під назвою реставрація Мейдзі. Завершення війни Босін та проголошення синто офіційною ідеологією Японії після 1868 року призвело до відокремлення буддійських громад від держави, виведення земельних ділянок з-під адміністрування буддійських монастирів та храмів, скасування целібату. У наслідок цього синтоїзм став

впливовою складовою відтворення державної ідеології сайсей ітті—в основу якого було покладено «принцип єдності релігійного ритуалу та державного управління», а це у свою чергу перервало симбіоз синто та буддизму. У ґрунтовному дослідженні Даніела Холтома «Національна віра Японців» [9], розкриті особливості зв'язку між офіційним і так званим сектантським синто, кожне з яких обґрунтовувало роль політичного чиннику консолідації суспільства виходячи з традиційних релігійних уявлень про природу земної влади.

Закріплення державного статусу за синто відбулося 25 квітня 1869 року, після того як імператор Мейдзі провів церемонію у синтоїстському храмі імператорського палацу та вшанував весь пантеон божеств, проголосивши клятву з п'яти статей та надавши їм власну інтерпретацію. Загальний зміст цих статей був орієнтований на ідею наближення Японії до здобутків світової цивілізації, а також лібералізації суспільних стосунків.

Зокрема Мейдзі присягнув, що у країні буде створено дорадчий орган з управління державою, який повинен буде враховувати громадську думку (стаття 1), люди всіх рангів будуть мати право висловлювати свої погляди, а рішення що прийматимуться, повинні спиратися на одностайну думку вищих та нижчих класів (стаття 2), звернення до цивільних та військових не міститиме у собі приниження (стаття 3). В аспекті релігійних питань Мейдзі проголосив, що старі методи та звичаї будуть винищені і нація піде великим Шляхом Неба та Землі (стаття 4), що означало повернення Японії до традиційних цінностей синто та посиленню націоналістичних традицій. При цьому остання стаття стверджувала що використання здобутків світової науки є умовою розквіту Імперії (стаття 5).

У галузі релігійних нововведень найбільш значимими було відокремлення буддизму від синто та проголошення останнього основою для функціонування державного апарату. Наслідком відповідних постанов стало заснування «Департаменту у справах синто» і виведення святилиць синто з-під підпорядкування буддійських священнослужителів, що спричинило передачу споруд під юрисдикцію державних представництв у 1872 році. Головними наглядачами цих релігійних громад ставали особи призначені офіційним урядом, а посади не передавалися у спадок, як це було до 1868 року. Будучи майном держави, власність святилиць повинна була підпорядковуватись новому уставу у питаннях церемоніалу та ритуалу, відомого як «Уклади років Енґі», що почав офіційно діяти з 1875 року [5].

Напередодні реставрації Мейдзі, в 1853 році, в Японії було введено григоріанське літочислення. При цьому, навіть у сучасних офіційних документах, так само як і в науковій літературі, продовжує використовуватися «ненго» — літочислення за правліннями імператорів, які сходзячи на престол обирають собі нове гасло правління, що стає назвою відповідної епохи. Таким чином літочислення епох велося від дати прийняття нового гасла, що ставало додатковим фактором у освяченні та сакралізації влади.

У цей же час відбувалася адміністративно-територіальна реформа. Починаючи з 1888 року адміністративно-територіальний розподіл Японії то-до-фу-кен включав у себе відповідно виокремленні території столичної префектури Токіо (то), острів Хоккайдо (до), міста Осака та Кіото (фу), а також префектури (кен) [8, с. 26]. Префектури у минулому були клановими землями даймьо, які після реформи 1868 року перейшли у власність імператора (25 липня 1869 рік), землі даймьо було перейменовано на префектури, а їх кількість зменшилась з 302 до 34. Дана обставина актуалізувала необхідність переглянути адміністрування релігійної сфери.

З часом, адміністрування релігійних питань було передано до Міністерства релігійної освіти, яке з 1872 року вирішувало завданням щодо узгодження стосунків між буддійськими священиками та представниками синтоїського духовенства. Водночас з 1873 року було скасовано заборону на сповідання християнства, яке до того часу перебувало поза законом і переслідувалося, а його послідовники жили під загрозою страти. Даний факт посприяв поширенню християнства серед місцевого населення, яке також інкорпоровалось у певну соціальну кон'юктуру. З 1874 року відновилися права буддійських громад, які отримали право вільно сповідувати власні релігійні погляди. В 70-ті роки XIX ст. питання релігії потрапили до юрисдикції Міністерства внутрішніх справ, у структурі якого в 1877 році було створено Департамент святилищ та храмів, який розділився у 1890 році на два окремих підрозділи: Департамент святилищ і Департамент релігій, який з 1913 року перебував у підпорядкуванні Міністерства освіти. Як бачимо, релігія та її функціонування належало до компетенції двох відомств, кожне з яких у свій спосіб відповідало за питання національної безпеки. З 1871 року Міністерство релігійної освіти активно поширювало ідею про те, що культові споруди є органічною складовою державної релігії, яка виступала основою для державної ідеології заснованої на релігійній свідомості, засвоєння якої повинно було стати основним завданням

освітнього процесу. При цьому, свобода віросповідання, задекларована статтями Мейдзі, насправді втратила чинність, адже в Конституції 1889 року, йшлося вже про те, що імператор, будучи священною та недоторканою особою, має виключне право на керівництво Японією. Іншими словами, монарх уособлював собою синто, яке як релігійний комплекс (у своїй структурно-функціональній цілісності) вже не могло існувати та виконувати свої завдання поза межами персоніфікації в постаті імператора.

Після прийняття нової Конституції Японії в 1947 році, синто було виведено з під опіки держави, його заклади та майно були передані місцевим громадам, для яких території священних комплексів стали місцями громадського життя. Причина подібних трансформацій у першу чергу була пов'язана з соціально-економічною та політичною реструктуризацією. Свобода віросповідань, як правова категорія набула чинності тільки після Другої світової війни, і цей процес практично не мав перешкод з огляду на високий рівень адаптативності релігійної свідомості японців. Серед правових передумов для цього процесу слід назвати директиви штабу окупаційних військ в Японії «Про скасування державного обмеження на політичні, громадянські та релігійні свободи» від 4 жовтня 1945 року та «Про скасування державного протекторату, вшанування, управління та розповсюдження державного синто» від 15 грудня 1945 року [4]. Остаточне закріплення відокремленого статусу релігії від держави відбулося завдяки Конституції (1947 р.) у статтях якої прямо зазначалося, що свобода релігії гарантована для всіх, ніхто не може бути примушений сповідувати будь яку релігію або не сповідувати жодної (ст. 20), фінансування релігійних закладів з боку держави, без участі громадських спостерігачів забороняється (ст. 89). Таким чином, релігія опинялася за межами державного регулювання, вона повністю належала приватній сфері, що не залишало місця для правового втручання у особисте життя японців. У цьому контексті, доречно згадати закон «Про релігійні юридичні особи» (1951 рік), у якому йдеться про скасування преференцій з боку держави на користь окремих релігійних організацій та надання рівних прав учасникам релігійних процесів в незалежності до їх конфесійної приналежності. З цього приводу Стюарт Пікен (Stuart Picken) зазначає, що поміркованість законодавця у релігійних питаннях у цей період була інспірована «конфуціанським розумінням» державно-релігійних стосунків, які розумілися як партнерські, а не конфронтаційні чи конкуруючі [10].

Протидії з боку культурної еліти поширенню секуляризаційних процесів у світі у другій половині ХХ ст. сприяли зміцнення ролі синто у національно-духовному житті японців яке стало осередком збереження традиційних релігійних практик. Вже на початку ХХІ ст. в Японії було започатковано процес поновного наближення синтоїзму та буддизму. З цією метою було розроблено відповідну програму яка отримала назву «Шлях серця», розробниками якої стали представники і буддійського і синтоїстського духовництва. Ця програма мала забезпечити практичну реалізацію проекту відродження сімбуцу-сюго «Місця синто-буддійського паломництва Західної Японії» та подолання кризи і політичної конфронтації у зв'язку з обрядовою практикою святилища Ясукуні (Мирна країна), яке до завершення Другої світової війни уособлювало ідею «святилища—захисника батьківщини» [6]. Само святилище (що перебуває у підпорядкуванні Міністерства армії та військово-морського флоту і Міністерства імператорського двору) уособлює єдність релігійної, ідеологічної, політичної ідентичності та державної цілісності країни. У Ясукуні немає жодної могили, а сакральний статус цього місця пов'язаний з тим, що за переконанням японців це святилище є «священною горою, на якій перебувають душі загиблих воїнів» [5, с. 187].

Таким чином, проведений аналіз засвідчує, що історія взаємовпливу державних інститутів та релігії в Японії носить перманентний характер, при цьому релігія, у цій взаємодії, сприяла формуванню політичної нації та впливала на становлення правових інститутів держави. Синкретизм релігійних вірувань (як запозичених так і автентичних) спричинив формування ідеалів релігійної толерантності поширених серед японців та інспірував формування релігійного релятивізму в духовній сфері.

Список використаних джерел:

1. Боги, святилища, обряди Японии. Энциклопедия синто / Ред. И. Смернов, А. Мещеряков. — М.: РГГУ, 2010. — 336 с.
2. Конрад Н.И. Лекции по истории Японии (1936–1937 уч. год). На правах рукописи. Стеклография Московского института Востоковедения имени Нариманова при ЦИК СССР. Москва, 1937. — [Електронне джерело]. — http://ru-jp.org/konrad_rekish_01.htm
3. Ко:сю: хато-но сидай. Вступ. статья, перевод со старояпонского и комм. С. А. Полохова // Восток (Oriens). Афро-азиатские общества: история и современность. Институт

-
- востоковедения. Институт Африки.—М.: Наука, 2010.—№ 6 (ноябрь-декабрь).—С. 120–133.
4. Лепехова Е. С. К вопросу о перспективах синто-буддийского синкретизма в современной Японии (на примере дискуссии Ямаори Тэцую и А. Суманасара) / Е. С. Лепехова // Восток (Oriens). Афро-азиатские общества: история и современность. Институт востоковедения. Институт Африки.—М.: Наука, 2011.—№ 6 (май-июнь).—С. 117–121.
 5. Молоднякова Э. В. Синто в современной Японии / Э. В. Молоднякова // Национальная религия японцев. Синто.—М.: Крафт +, 2008.—С. 153–216.
 6. Накорчевский А. А. Синто / А. А. Накорчевский.—СПб.: Азбука-классика, Петербургское Востоковедение, 2003.—448 с.
 7. Пасков С. С. Япония в раннее Средневековье VIII– XII вв. Исторические очерки / С. С. Пасков.—М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2011.—208 с.
 8. Сапрыкин Д. Н. Формирование системы местного самоуправления Японии в эпоху Мэйдзи (1868–1911) / Д. Н. Сапрыкин // Восток (Oriens). Афро-азиатские общества: история и современность. Институт востоковедения. Институт Африки.—М.: Наука, 2011.—№ 2 (март-апрель).—С. 25–31.
 9. Holtom D.C. The national Faith of Japan / Daniel Clarens Holton.—Routledge, 1938.—329 p.
 10. Picken D.B.S. Shinto: Japans` Spiritual Roots / D.B.S. Picken.—Tokyo, New York: Kodansha America, 1980—80 p.
 11. The Journal of Asian Studies.—Vol. 41.—No. 3 (May, 1982).—P. 603–605.
 12. Bock F. G. Eng-Shiki. Procedures of the Engi Era / Felicia Gressitt Bock.—Tokyo: Sophia University, 1970.—Books I-V.—xi + 216 p.
 13. Bock F. G. Eng-Shiki. Procedures of the Engi Era / Felicia Gressitt Bock.—Tokyo: Sophia University, 1972.—Books VI-X.—ix + 190 p.

Стаття надійшла до редакції 08.04.2014 р.

Швед З. В. Отношения между государством и религий в Японии

Проанализирована связь религиозно-правовой и нациоконсолидирующей идей автентичных духовных традиций Японии. Реконструированы основные этапы истории Японии в связи с функционированием религиозных доктрин синто и буддизма. Доказано, что исторически обусловленный религиозный релятивизм японцев, способствовал возникновению синкретических религиозных систем, в которых содержатся как национальные, так и заимствованные континентальные элементы.

Ключевые слова: религиозно-правовая система, синто, буддизм, государственно-религиозные отношения.

Shwed Z.V. The Relationship between State and Religion in Japa

Examines the relationship between Religious-Legal and authentic Nation Consolidating ideas in the spiritual traditions of Japan. The author presents the main stages of the History of Japan in connection with the functioning of the religious doctrines of Shinto and Buddhism. It is concluded that the historically conditioned Japanese religious relativism encouraged the development of a syncretism in the religious system which contains both National, as well as borrowed Continental elements.

Key words: religious, legal, Shinto, Buddhism, state-religious relations

© Швед З. В., 2014